

ШЫН

СЭКП-нин Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун,
Тыва АССР-нин Дээди Советинин органы

1962 чылда
үндүрүлгөсүз

1962 ч.
ИЮЛЬ
5

ЧЕТВЕРГ
№ 157 (5254).

Өрттө 2 көп.

Наадымның киржикчилери шилиттинген

Тыва АССР-иниң көлөү ажил-агыл мураңчыларының Наадымга киржир эргэ дөш Бий-Хем районун бүтү ажил-агылдарында малчылар-ның болгаш көрүнү ажил-агылдарының арасында социалист чарыш калбарган турган. Ол улут байраалга киржир эргени буттарының кызы-макай күш-ажылы-биле чедип алган мураңчылар бисте келер келер, Ниятия-биле бисте районун ажил-агылдарында 16 мураңчылар Наа-дымга киржир эргени чедип алганыр.

Бо Наадымга киржир эргени төлөтпөт ажил-агыл-биле чаалап алган-нырны аразында беш ай дүргүзүлдө бир саар инеке оңаштыр ортума-биле 811 кг сүтү саткан «Кызыл таразы» колхозтун саячызы Алек-сандра Маалы, ол-ла үнүң дүргүзүлдө инек бүрүзүңе оңаштыр 556 кг сүтү саткан алаң, ук колхозтун саячызы Алчамал Чадамба, 655 кг сүт саткан «Тилелге» колхозтун саячызы Пелагея Горюнова, 700 кг сүт саткан «Өкө» совхозтун анык саячызы Елена Селев, 803 кг сүт саткан «Искра» колхозтун саячызы Валентина Сельдмешева олар бар. Ол-миш-

канд районун мураңчы механизаторларында: «Өкө» совхоз-тун кукурузчысы Леонид Хлебопашинков, ол-ла совхозтун мураңчы тракторист Бай-Кара Хүлдүпей, «Искра» колхозтун механизатору Федор Суварков, «Хадир» колхозтун тракторист Игнатий Пичутин, «Кызыл таразы» колхозтун тракторист Чодал-оол Семис-оол азын шыккан, бо чы-лын эки көргүзүлгө чедип алган мураңчы механизаторлар Наадымга киржир.

«Өкө» совхозта Василий Кызыл-оолга удурткан койжу бригада күрүң-ге 3,5 тонна ээтти саткан, бир иртек оңаштыр 3,7 кг дүктү. «Искра» колхозтун койжуу Даш-оол Дүмөн-оол каадында кой бүрүзүңе оңаш-тыр 2 кг 920 грамм дүктү, «Тилелге» колхозтун койжуу Хертек Чымыс 100 койдан-101 хураганы менди ал, кой бүрүзүңе оңаштыр 2 кг дүктү кыргып алганын болгаш база-ла Наадымга киржир эргени чедип алганыр.

САДЫГНЫ ЧАЙЛАГЛАРЖЕ

Төрөөн чуртту күш-ажыл-биле алдаржыдаал!

Чаа дүжүт

1962 чылдың бирги чарты төгөн. Бистин республиканың малчы-нары бо чарты чылда багай энес ажылдаан. Алды айларда күрүңге эгт садарының планын 115,5 хуу, сүтүтүн—107,1 хуу болгаш дүктүнү—114,7 хуу күүсеткен.

Республиканың малчынарының барык нуруузу ам чайлаагында көш-күлөй берген, чоокку хүннерде бүтү мал эки одалыг, сүтүтүн таарымчалыг черлерге четкен турар. Чуртка улам-на хой болгаш бедик шынарлыг эгтти, сүтүтү, дүктү бүдүрери дээш могай чок ол ажил-агылдарын үлөтүр болгаш азы-чем бараанна-ры-биле хандылары—совет садыг ажилдакчыларының амгы, мал чай-ладышкынының үзүндө кол сору-газы кылдыр тургустунуп келген.

«Недээге садыглаашкыны сайы-рангайындар, недээ ажил-агыл про-дуктуларының саарылгазын органи-заастар умурлуг хереглел коопе-рациясы улам ыңай хөгжүүр»—деп, СЭКП-нин Программасында айткан улут сорулганы буттандырынгана Тыванын кооператорлары чамдык ажалдарын чорудуп турар.

Республиканың хереглелчилер нийтилерин шугуму-биле чүгө эрткен чылын безин чоңга 1880 ра-диоприемник болгаш радиолар, 3400 ажил даарыныла машиназы, 3650 чадаг-терге, 418 мотоцикл база хе-регледиле өске-даа барааннарын сат-кан, оон хой нуруузу көдөңнөп ажил-ишчилеринге, малчынарга сайгар-тынган. Ол чорук чоңун садып азыр аргалыгы улам бедик, культуруг негелдезинин соксаал чок өзүп ту-рарына толаргай факт болур.

Колхозтарын болгаш совхозтар-нын фермаларына, чайлаагында малчынарга барааннары мурунуу чылдарда дерги садыглары кол чору-дуп турган, а ам автолавкалар хан-дырын турар. Эрткен чылын 26 ав-толавка ажилдап турган, малчы-нары эргий салгылар илдег авто-лавка бо чылын республикада 41 четкен. Ол ышкаш бригадаларда, мал фермаларында садыгыны чок доктаамал ажилдар 7 дәрәктарын тургускан, чүгө бо чылын безин 36 дерги садыглары немей организа-стаал.

Совет садыгың культурун, чоң-нун мурунуга ак-сеткилдиг бараан болушун дөш үлөгеринг ажил-дап турар чолаачы-садыгчылар бисте хей. Бай-Тайгада Салчак Сандав, Улуг-Хемде Юрий Орханов, Эрзинде Иван Ойду, Чөөн-Хемчикте Алек-сандр Медведев болгаш оон-даа өске. Эргий садыгларының графиягын са-гынышаан, олар малчынарының хе-реглен чагаан барааннарын дара-зында ээлчегде хандырагыңче ки-чөөңгейин садып турар.

Партия райкомунун болгаш рай-кукукомун шийириги суугар Улуг-Хем райпозунун четверг са-нында унушкунуң садыг организа-стап турары чере эки чүтү болуп турар. Хереглел барааннарыг, эгил-лиг, агитаторлуг, фото-чурук тыртар, парикмахер кинжирлеринг—мындыг бөдүк бригадалыг ол-ла районда малчынарың неделя садында эргий турарың кончуг таарымчалыг.

Малчынарга садыгын шийи органи-заастар бүрүн аргалыг—автола-валарыг, өске-даа машина күштүг, четкир кадрларын тургаш-ла—чам-дык райишчилеринг бо ажылды багай удуртуп турары канчап-да таарым-час. Чөөн-Хемчиктен Монгуш Ма-жааның бижээнин чижекке айттып болур: «Искра» колхозтун Шанчын-дан эгелээш Боруктунун уун дур-гаар 14 кодан хойжулар бар, мын-да чылгычылар, инек кадарчылары база хей. Бо девискээрге ай ажыг үеде—чаагадан чайлаагы көшкен хевээр автолавка келбөөн, оода дер-ги садыг безин чорутпаан.

Райпо баштаар черинин, чамык партия, совет, хей-ниити организа-цияларының садыг ажилына хы-налда чок, кошкак удуртулганын ажилдап алгаш, чамык автолавка-лар садыгчылары чайлаагында мал-чынарже үнөй, суурлар эргин, сорулганы чүгө чангыс талаай—бараан саарылгазыңче чаа көөр хөөнерин илередиң турар. Мындыг чижек чүгө Чөөн-Хемчикте өвөс, Тес-Хем, Барыш-Хемчик, Бий-Хем болгаш өске-даа районнарда бар.

Бай-Тайга район Советинин чаа болган сессиясына депутат-тар садыг ажилында улут чет-пестерин шынгың шугумчулдуң. Райпозун магазиннери чүгө сөөлү айла безин 49 ажил хүнүн чыла-гаан чокка хаалгыг эрттирген. Ба-ра-Халде, Көп-Сөөкте, Бай-Талла, Каргыла болгаш Мөген-Бүренде мал-чынарга хереглелдин чүгө ба-рааннарын чедирер ажылды багай организастан турар. Шаң мындыг бай-далга СЭКП райкому болгаш район Советинин күүсекчи комитеди элте-жиң турар.

Мал ажилыңа кичээңгейин кош-кадып болбас. Эт, сүт, дүк бүдүр-ерин болгаш оңу күрүңге белеткээ-рин улам-на көүдөлдери—партия-нын, улут-унуң херээ болур. «Мал ажилың мадуреринин айты-рылары недээ ажил-агылың хөг-жүдеринин соңгаарлап болбас эне чугула айтырыларың аразында өскө черин ээлеп турар»—деп, СЭКП-нин XXII съездининг эш Н.С. Хрущевтун чугаазын партия, совет, профсоюз организаациялары, коопе-раторлар билген турар ужуруг.

Көдөңнөп ажил-ишчилерин, ылаң-гы чайлаагында малчынарың хере-глелдиң барааннары-биле хандырагың экижидеринге райпо баштаар чер-лер толаргай хемчеглерин дайып ап чорудары чугула. Автолавкаларын эргидежин чайлаагың, мал ферма-ларынче кол угландыргаш, оларын график суугар ажилыңа хей-ни-тилик хынадазын тургузар, а ма-шина чоруттунмас одаларга дерги садыгларың немей организаастар хе-рек.

Чоңуң, ылаңгы малчынарың хандырап талазы-биле үлөгеринг долаачы-садыгчыларын, унушкунуң садыг организаастарыңа эки ажил-даан магазин эргелечилерин нийти-ниң мурунуга мактаар, оларын хур-жуглазын негедир ужуруг. Чай-лаагың садыгын эки организааста-ры—амгы үеде чугула айтырылар-ның бирээс.

КРАСНОДАР. (СЭТА). Кубань-ның механизаторлары чаа-чаа күш-ажылың тилелселерин чаалап ап турарлар. 1.100.000 гектар черниң та-раа болгаш бобы культуруларын таыччалыг кестирген, ол болза өр-кен чылдың бо үзүндө кестиргенни-ден барык-ла ийи катап хей болуп турар. Июньнун сөөлү беш хонук-тары рекордчу түңелдиг болган. 500 муң гектар черниң таразын кес-тирген. Машиналары бедик бүдү-рүкчүлүг кылдыр ажылаар чорук кезилдеңиң чедишкениңге илдеңиң болуп турар. Колхозтарда, совхозтар-да таразын таыччалыг кестиреринче боду чорук комбайннар-биле масса-лым-биле кирип турар чорук кес-тирешкениң хуузазын барык чар-тык кезинге чедир кызырып турар болгаш одуруллар аразы сайыра-дыр культуруларын ажилдап кылы-рынга 2000 тракторларын хостаар арганы берген.

Кубанда бир гектар кызыл-та-сан 25,4 центнер дүжүтү ажаап ап турар.

Төрөөн чурттуң шыгжамырыңа 13 миллион пуд тарааны урган

КРАСНОДАР. (СЭТА). Ам безин крайның колхозтары болгаш совхоз-тары күрүңе шыгжамырыңа 13 мил-лион пуд чыгаш тарааны — эрткен чылдың ол-ла үзүң-биле деңээр-ге каш-каш миллион пуд хейу урган. Тараа дүжаалдазы хүн бүрүде көү-лөдүр турар. Элеватор болгаш тараа күлөң алыр чер бүрүзү хүнүң-не барык муң-муң машиналардан та-рааны хүлөп ап турар. Ылаңгы Краснодардөй, Кореновск, Усть-Лабинск болгаш Калининск район-нарын ажил-агылдары чаа дүжүт-түн таразын дүжаарын болгаш са-дарын чедишкениң чорудуп турар.

Чартык чылда дүк планы күүсеттинген

Бистин республиканың малчы-нары болгаш көдө ажил-агылың бүтү ажил-ишчилери чеди чылдың дүктү чылаңда күрүңге дүк са-дарының чартык чыл планын күү-седир дөш бедик көдүрүшкүнүң ажилдаан. Ниятия-биле чартык чылда 1150 тонна дүктү күрүңге дүжаар тургаш, оңу 1190 тонна кылдыр күүсүлү аргалыг бол-ган. Ол чедишкениң үндөзүн болза, буттарыңа алган күлөзгө-лери күүсүлү дөш бистин репуб-ликаның бүтү малчынары маалың ажаалдазын экижидип, хой ажил-ында мураңчы дүжуганын ажил-дап келгенниң ачымы болур.

Эрткен чылын бистин хойжула-рымыс ниятия-биле хой бүрүзүңе оңаштыр 900 грамм дүк кыргып ап турган болза, бо чылдың кыргы-лазында—хой бүрүзүңе 2 кг дүк оңаштып турары улут чедишкени болур. Хей бүрүзүңе оңаштыр дүк

кыргылазыңа бедик көдүрүшкүнүң чедип алган мураңчыларын ху-реалени өзүп турар. «Элегес» сов-хозтун хоочун хойжуу Чооду Ча-баа, «Тилелге» совхозтун хойжу-лары Ондар Балдар-оол, Боржак Даныс-Белек дөш оон-даа өске хой бүрүзүңе оңаштыр ортума-биле 2,4—3 кг чедир дүктү кыргып ал-ган мураңчылар хей.

Республикада бүтү ажил-агылдар болгаш районнар дүк садыг планын ажил күүсеткени өөрчүп. Тодар-гайларга: Эрзин районун ажил-агылдары 122,1 тонна дүк садыг планын тургаш 146 тоннаны саткан азы 120,5 хуу, Бий-Хем районун ажил-агылдары 64,8 тоннаны оңу-нуга херек кырында 79 тонна дүк-тү садып, планын 121,8 хуу, Өвүр, Бай-Тайга районнар — 113-113 хуу, Чөөн-Хемчик—106 хуу, Улуг-Хем—105 хуу күүсеткен.

Малдын эгтер, дүкчү болур чорук оон ажаалда, чегерилгези экижидеринден кол хамааржыр. Эрткен ажил-агыл чылда мал че-мининг белеткенин четтири-биле хан-дырагыңдан, ажаалдан экижидер сорула-биле мал кажаларын кышка эки белеткел септөөннөдөн азын хей районнар күрүңге пла-дан амыр хей дүктү садыр аргалыг болган. Чижээ, Эрзин район 25 тоннамы, Чөөн-Хемчик район 17 тоннамы, Улуг-Хем район 16 тонна-ны, Тес-Хем болгаш Бай-Тайга рай-оннар 10-10 тоннамы пландан амыр саткан.

Ам чалың олар-белтир-биле байлак үзүн чогулчалыг ажилда-рының күсели-биле малдың чалыг семиртилгезинге улут кичөөңгейин салып, күрүңге дүк дүжаарының даразындагы кварталында улам че-дишкениң ажилдаар ужуруг бис.

ӨӨРҮНЧҮГ КӨРГҮЗҮГЛЕР

ЧАА-ХӨЛ. СЭКП Төп Комитетинин болгаш ССР Эвилелинин Министрлер Чөвүлелинин көдөңнөп бүтү ажил-ишчилеринге Кыргымын таыш-каш, «Найрал» совхозтун коллек-тивин, оң малчынары улам сору-к кирген ажилдап турар. Бо чылдың бирги чартында мал ажилының продуктуларын бүдүрер болгаш оңу күрүңге белеткээр талазы-биле ал-ган социалист дүжүлгезин совхоз марака амыр күүсеткен.

Совхозта партия комитетинин се-кретары эш Аудай-оолдун редакция-га диниатканын суугар алгыра, эрткен күзүн белеткөөн мал чеди-мынчың кукуруза сизоу дыма хей кур ашкан. Фермаларын коллек-тив оңу чаадыр чидиртип, инеке өске-даа эки хоолдуг немедө чеди-нерин берип турганында сүт муру-нуу чылдардан денел чок хей бо-луп турган. Ажил-херекти ыңчаар организаашкының түнелдиге сов-хоз алды айларда күрүңге 1790 центнеринг орнууга 2476 центнер сүтү кийрер аргалыг болган.

«Найрал» совхозтун малчына-ры чартык чылда 1610 центнер этү садыр тургаш, херек кырында 1823 центнерин кийрген. Ол ыш-каш дүк садарының планын 120,2 хуу күүсеткен азы 547 центнер эки шынарыг дүктү күрүңге берген. Ниятияң мал ажилында мураңчы, өскөлөргө үлөгеринг ажилдап турар кинжир совхозта улам көүдөп ту-рар. Оларын чамдыктарын чижек-ке айтты болур.

Саанчы эш Уйуңкан бодунда бы-жылгаан 19 инектеринден чылдың баштайгы ийи кварталында 162 центнер сүтү саткан. Эш Аудай-ның кадарган 475 анык иртерин-ниң бирөөн-ле 3350 грамм дүктү кыргыткан; оң күрүңге баштайгы кийрген 125 иртерини баш бүрү-зүңүң деңизин 57 килограмм болган. Эш Сааналын эки ажап турарын-дан оң 93 молдурларынның бир-дөөн-ле конукта 800 грамм чедир немедө деңизин ап турар.

Республикада мал ажилының продуктуларын күрүңге садарының чартык чыл планының күүселдезинин дугайында медөө

(1962 чылдың июль 1-ге чедир, хуу-биле)

Районнар	СҮТ	ЭҢТ	ДҮК
Барыш-Хемчик	129,3	108,0	102,2
Бай-Тайга	116,9	121,2	100,8
Улуг-Хем	115,3	106,3	131,7
Чөөн-Хемчик	113,4	129,8	110,1
Өвүр	113,0	110,7	108,4
Барыш таланы зона шупту	115,6	115,8	112,8
Тес-Хем	107,8	145,2	116,4
Эрзин	105,3	126,8	117,9
Бай-Хем	103,5	123,7	117,8
Талды	102,1	103,7	112,2
Бий-Хем	99,0	104,1	124,0
Току	95,7	114,6	145,3
Чөөн таланы зона шупту	101,5	115,2	117,4
Оң иштинде совхозтар:			
«Найрал»	138,3	113,2	120,2
«УТКА 25 чылы»	135,4	118,2	184,7
«Барлык»	126,9	117,4	110,9
«Шекпээр»	125,4	112,7	85,8
«Сүт-Хөл»	119,9	101,6	100,6
«Төдөй»	115,7	122,2	104,2
«Элегес»	115,5	109,7	174,3
«Чыраа-Бажы»	106,3	288,2	112,9
«Улуг-Хал»	106,1	110,9	109,9
«Тес-Хем»	104,9	174,4	99,8
«Межегей»	104,5	102,8	109,5
«Тилелге»	102,9	102,4	80,4
«Өкө»	98,5	105,5	102,7
Дүжуга станциязы	90,4	107,2	108,7

Республика нийтизи-биле күрүңге 107,1 хуу, эгтинин — 115,5 хуу, сүт садарының чартык чыл планын дүктүнү—114,7 хуу күүсеткен.

СЭКП Төп Комитетинден, ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумундан болгаш ССР Эвилелинин Министрлер Чөвүлелинден

Бистин партиявыстың шыңчы огу, СЭКП ТК-ның кежигүүн, ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумун БП ТК-ының секретары эш АНДЫН ИВАНОВИЧ ГАЕВОВ аар аараанын соода 1962

3-те мөчөөнин Совет Эвилелинин Коммунист партия-зынын Төп Комитеди, ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиуму болгаш ССР Эвилелинин Министрлер Чөвүлели ханы кажымда-биле диниаттып тур.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ.

ССРЭ-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУ.

ССР ЭВИЛЕЛИНИН МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ.

Американың Каттышкан Штаттарының президентизи мындаагылар дээрги Джон Кеннедиге

ВАШИНГТОН.

Хүндүлүг дээрги Президент, АКШ-тын национал байырлыгы — хамаарышпас чоруктуң Хууну таарыштыр Силерге болгаш бүтү америк улуска Совет Эвилелинин чоңундан болгаш боду-дустун хууустан шың сеткилдиг байырын чедирип, эң эки күзөөшкенини кылып тур бис.

Дайынныг кыжаның чайладырының болгаш чер кырыңга тайбыны быжылаарың херээңге чедиш-киннеринг болурун ам бүтү-ле уаустарын, оон иш-

тинде бистин күрүнелеривастың-даа улустарының ма-нап турары деңиз күженишкениринин түнелдерин национал байырларда-биле бот-боттарыңа байыр че-дирбисаан, бистерин база-ла айттып шыдаар апаары-дыс ыңдыг үе келер дээринге бүзүрээр күзөңгит ийик.

Н. ХРУЩЕВ.
Москва, Кремль.
1962 чылдың июль 4.

Л. БРЕЖНЕВ.

ЧЕДИИШКИНИНГ ДООЗУЛГАН

Ажил-ишти эки организаастаанда бүдүгүрү-да, оон түнел көргүзүл-гөдүр-даа бедик болур. «УТКА-нын 25 чылы» совхозтун Ак-Тург сал-бырынып малчынары хонуну кы-ргылазын кыска үеде чедишкениң дооскан. Кыргыда пунктузунга 50 амыр

кижи доктаамал ажилдап турган. Шупту 8401 хойун болгаш 601 өшкүнү дүтүн бүрүн ажаап алган. Тодаргайларга: хой бүрүзүңе 1874 грамм, а өшкүдөн-не 427 грамм дүк кыргыттыган. Бо тала-зы-биле эки көргүзүлгелер болган И. Доржу, Д. Бусай-оол, М. Сам-

баз, С. Базаан ышкаш малчынарың демдегел болур. Пунктузун чанында организааста-чууда чери баа улаштыр ажилдап турган. Аарыгларга улут шээр мал-дын чуудалды амыр эш Васильевке удурткаа эвено чедишкениң доос-кан. Салбырын малы амыр үеде дүжүгү чайлаагында.

Алжир патриоттарың эрес-маа-дырыг демисели долу чедишкени-биле туолуңга четкениңе болгаш хамаарышпас Алжир Республика дегелениң хостуг нацияларың хуураалыңда болуңуң төлөтпөт че-рин элөөңнөң чуреткин ханызын-дан өөрүп турар бис.

Алжир улустун тилелгези коло-

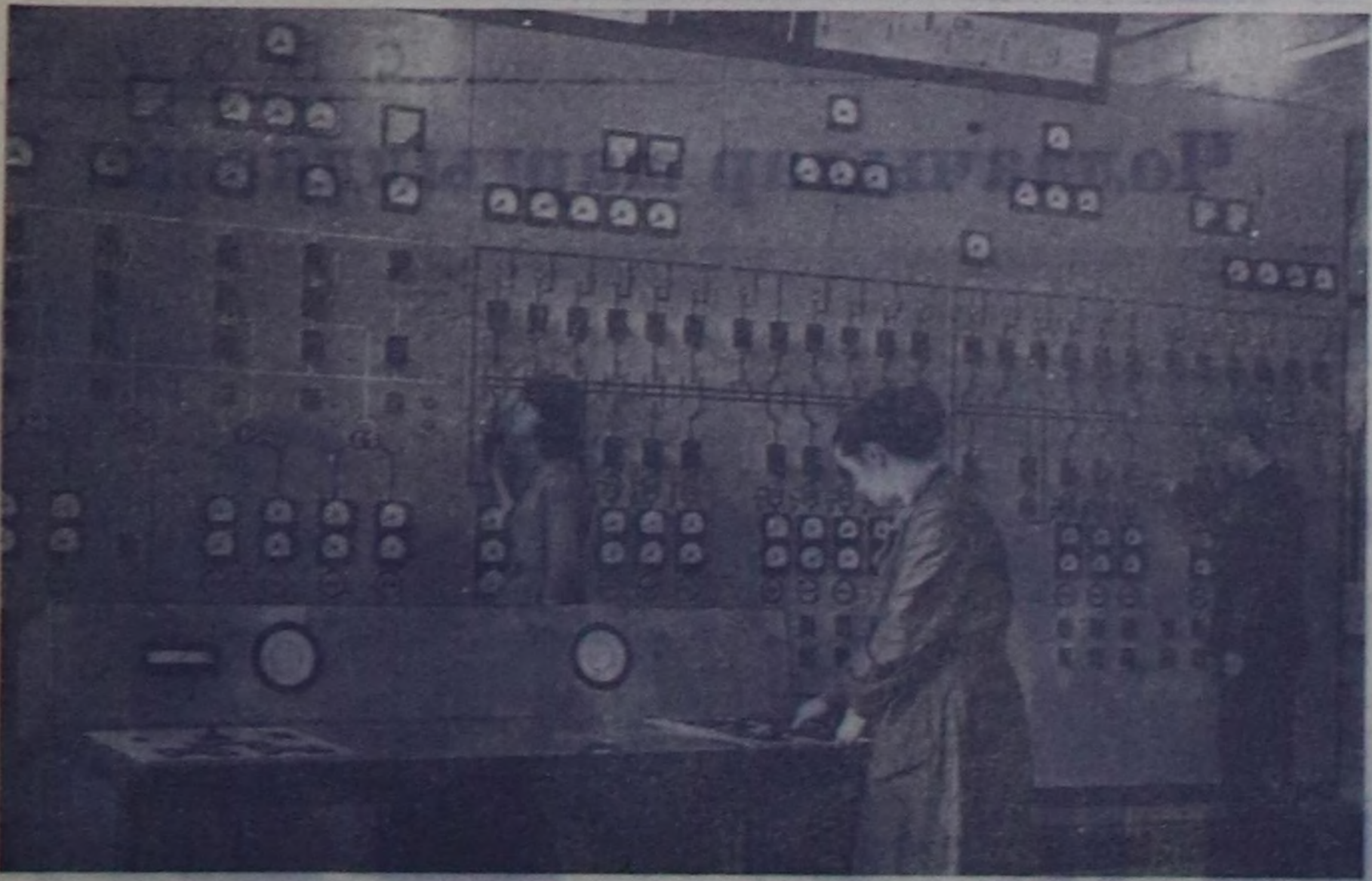
ниализмге чаа күчүлүг согуңу бер-ген, ол тилелге колонизмистиң ку-данында ам-даа хиличтөөн чы-дар өске-даа улустарга сорул кия-рыкчы үлөгер-чижек болур.

Хамаарышпас Алжир Респуб-ликага байыр чедирбисаан, Совет Со-циалист Республикаларың Эви-лелин чааа болза болуңуң хос-талгазы болгаш национал хамаа-рышпас чорук дөш алжир улустун демиселин аар-берге чылдарында тургустунган байырлыг харылаа-ларың болгаш чаагай уре-түнелдиг казы ажилдакчылар бот-эргелг Алжир күрүңге-биле моон-да сонгаар быжыгларыңа болгаш хөгжүдери-ге бодуңуң ак-сеткилдиг чүткү-дүңуң дугайын медегеп тур.

Болуңуң национал хамаарыш-пас бот-эргелг күрүңгезин тургузары-ның болгаш быжыгларының херээ-ңге, оон тайбынын, депшилегин болгаш четкелдешкенин оруу-биле хөгжүдөңгө улут чедиш-кенирин чедип аларын Алжиринг хосталгаа ынакшылыг улустуңа бүтү сагыш-сеткилимден күзөп тур мен.

Н. ХРУЩЕВ.

Москва, Кремль.
1962 чылдың июль 3.

ЛЕНИНГРАД. «Электротех» заводтун энтээр пегинде Братск ГЭС-тиң башкармалыгының кол шиди аштеп кылырын дооскан. Кайтамчык дериники. Адам панаельдерде он-он приборларын болгаш аппараттарын эштеп кылган. Олар автоматиканың болгаш телемеханиканың болбазарындагы херекселдериниң дуза-ына электростанцияның бүгү агрегаттарын ырак черден

башкарар арганы берип турар. Оператор кайы-даа турбинаны дораз ажалдадыр азы ажалдадырын чорудуп, бежик колдуулду подстанциялар бүрүш көжүн азы тускайла болур. ЧУРУКТА: Братск ГЭС-тиң башкармалыгының шиди болгаш пукутузу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Чүткүлдүг садыгжывыс

«Сүт-Хад» совхозтун Бора-Тайга салырында аш-чөм магазининиң эргелекчи Михаил Чаданбаевтиң Монгуш чоңун улам-на өзүп турар херекселдерин ханды-арын акжидер дээш үгүлүү оралдажып турар.

Совхозтун малчыларынага херекселер далган, крупа дээш аш-чөмнүн өскө-даа продуктуларын чылдың кайы-даа үелеринде ол

эки хандырып турар. ырак-узак ордолардан келген малчылар боттарының херекселерин барааннары ол магазинден саат чокка алгаш, өөрүшкүлүг чыгып турарлар.

Монгуш бодунун магазининиң иштин үгүлүү арыг-шевер тургузуп, барааннары үлгерип кылдыр дегээринге чыгышкан. Садып алышкыларга ол эзелдек, бараан сарылгазының ай,

квартал планирени доктаамал ажып күтүлүп келген.

Бодунун ажалына садыгыны чаа, депшигелтиг аргаларын херексел тургаш, чоңуң херекселдерин хандырып акжидер талла-был улам-на уугу чедип-кинигерип болурун акылга чүткүлдү, анык садыгжымыска бистер күзеп турар бис.

Н. КОЧАЛ-ООЛ.

Чөөн-Хемчик.

Хөлден суурга чедир

(Блокноткакирген демдегелдерден)

Азас хөлден куду баткаш, Адыр-Бекжиг суурга чедир Амдырал хайныкканы Анаа баргаш көрө бээр сен— деп Токунуң «Совет Тыва» колхозунун оолдар, кыстары Азастаи мапкыга олуртупкан, төрөн суурунче чоруп ора ыңчар ирдажып чоранып динишкан мен. Шынап-ла илди. «Совет Тыванын» төвү—Адыр-Бекжиг суурдан ол хөлге чедир он ажып-ла километр. Ичталла-даа «Бараан» көстүп, байлаан сөнөп калды. «Совет Тыванын» төвү—Адыр-Бекжиг суурдан ол хөлге чедир он ажып-ла километр. Ичталла-даа «Бараан» көстүп, байлаан сөнөп калды. «Совет Тыванын» төвү—Адыр-Бекжиг суурдан ол хөлге чедир он ажып-ла километр. Ичталла-даа «Бараан» көстүп, байлаан сөнөп калды.

КАРГЫРАА-БИЛЕ ДОМЕЛЭЗЭР

Токунуң (чүткө өңгө эвес, харындаа бүгү Тыванын) уугу дегем-даа, балык тыныштыгы-даа хөлү — Азас бо. Ак-көк чыгып хуңде өңгө дегем кыры чайыр-көк апарган, ынаар ырак сынарже херли берген чыткан. Моторлук хем калгыраа-биле дөмей, уулу хөмгү унун шөйүшкөн, хөлдүн ханымынча ырап чорупкан. Ону дуржулгалыг анык балыкчы, моторист Виктор Лопсан-Шырап башкарып чорган. Оңгө сөөндан баа бир хем. «Бекжиги оңгө үзүндө хөй балык тутуурун ужурутчу... деп болгалта чыгырышкан, далажып бар чытканар.

Хөлдүн бир өртүлүү. Анаа «Совет Тыванын» балыкчы бригадалы доктаа, чедер-чекти-биле чедип эгелзэн. Кам-ла ыңдыг чедилерин кылган соода, балык хемени дала берген. Бодунун районун болгаш Кызыл хооранын чаа тутууган балык-биле хандыр дээш балыкчы бригадалар кызылхайл ажалдап турарлар.

Балыкчы дөргө сүтүгү байлаан тывары дээш демисеке шынап-ла дөспөс чүткүлдүг, чарыша сеткили үпкөс, сагымжы амыраас кижжи деп үлестирер. Олар балык турар эки чер, таарышкан эр-херексел дээш баа-ла чарышарлар. Бо колхозтун балыкчылары-биле чаржыр, он беш тонна балыкты тулар дээш кожа-зыла «Май 1-ниң» колхозтун балыкчы бригадалы алаа чедип келген. Оларын мотористерин эштер Тевекер, Шактар-оол баа мергежидиг балыкчылар Касатый, Дүвүлэй, Найыны болгаш өскө-даа мурунундан бээр балыктап, балык ажалынын чамы-дын биле бергенер.

Бир-ле кезеж совет тывачыларын орданга «Май 1-ниң» балыкчылары четкилен келгенер. Солун чугаала-жынышкы эгелзэн.

— Чекенин алурунче, че?—деп, «Совет Тыванын» бир балыкчымы айтырган.

Бо улаада Ан Тевекер сеткили өөрүчүгү харылаа:

— Ий тонна чедип-ле тур... Эвээш-тир, оол...

— Сидерин хемелерипер-даа, четкилерипер-даа эки-дир. А бистин? Ийча дээр, «Совет Тыванын» балыкчымы чамыда олурган эжяне көрө кааптар, озу баа-ла дичо-сунган хевирлг апза каттышкан:

— Балыкчыларын хандырылганынче чүткө сүлүгү сагыш салбас чүткө ынаан бо!

Эки дериг-херекселдиг «Май 1-ниң» колхозчулары ыа кыска үениң иштинде ий тонна балыкты тууп, кожаан ажалкан турган.

А бир эвес балык ажалын Току району байырларыныче чотур кичтөнгейи салган чүткө бола...

Бо таварылганы (балыкчыларын ужурашканын) факты-барымдалы кылды алган, Токуга балык ажи-

лың сайырадырын айтырын бо-даас аргажык-тур. Чүд диез колхозтарын моторлук хемелер, невод болгаш өскө-даа херекселдер-биле четпес хандырып турар. Районга хем моторлары кээрге хуу кижилерге, таныш көрүштерге садып, оларын байыдып турар таварылгалар баа бар. Иңдыг байдал элзэн каш чылдарда үгүлүчүлөп келген.

Иңдыг болгонда, чүткө балык ажалы-агынын сайырадыр хемелер дугайында СЭКП Т-К-ниң болгаш СССР-ниң Министрлер Чөвүлелениң бо чылдың июньда угурун доктаамал удурулга болдурган. Токунуң балыкчы бригадаларын быгылаар, балык тывынын көвүдөдир талла-был чаа-чаа хемелерин алыр чугула.

ЧАА ЧҮҮЛ-ДУР

Азас хөлдүн чамыга колхозтун сүт-бараан болгаш хаан фермалары элзэн каш чылдарда туруп келген. Районун пионер лагеря баа-ла ыңда. Туристтер, дыштаныгачтар, а хөлдү анаа-ла сонугурап көр дөөнер чыгып келдирге—чайын маана бир-ле байырлал хевирлг болу бээр.

Чөмөт чаа оңгө эркине чаа бир чаа тулугун таваа көстүп эгелзэн. Ол болаа колхозтун тулун турары дыштанылга баажыны-дир.

— Баа-ла чаа чүтүл-дур бо, солун-на ынаан—деп, тулугу Бараан Чогуна чугаалады.

Дыштанылгага хөлдүн ажи-дугу ажалыгачы уугу, ол дугайы биске бидилтир. Дыштанылга баажынан дүргөн туларын аргаларын шийт-тирлөп, ону калчар хандыраар, ажи-дугу таллаы кандыг болуру дөөргөн тодарай шийтирээр херек. Анаа чоңун сонугурамы уугу.

ХАВАН АЖААНЧЫЗЫ КИЖИ—МӨГЕ

Борис Самойловичтын адын республикада хөй кижжи билдир. Ол—Току районуун хөтүн мөгөн. Чараш хевирлг дөккөр, дүргөн болгаш кап-шай дүрөжир-биле ол анык хөдөлгөн кайгылг чорган. Алдан хан гелде берген-даа бола, ол ам-лаа хөдөлгөн. Байырлаллар үеленде хөдөлгөн ол чөткө чыдып калбас. Ак-сеткилдиг, ажалында кызыла кырган мөгөн адын улам-на алдаржымы турар.

Он бир эки шынары—ажылыга бүтү-ле сеткилдиг ынаа. Бичежес кажаа чамыда уугу, биче хаваннар өштөн турдулар. Оларын ажалчы-зы Борис Кастымчинович Самойлыс хөдөлгөн көк ситен кырында олурган, тааптылап каап, хаваннарынча сагыш човангыр көрүп олурду. Ий чыл иштинде хаван ажал келгеш, оларын күш-лөңгөл талла-был шымырак кылдыр өстүрүп келген дээш ол мактады чедип алган.

Бо чылын он өстүрүп турары 140 ажи хаваннарын чамыдымы ам тускай азыралда турар. Колхозтун ажил-агы пазнын баузар аларга, бо чылын үш тонна хаван элдин күрүнеге дужаар ужурулг, ыңчарга агы хаваннарын семир-тилерин улам-на акжидип турган, оон-даа хөй дүжарын Борис Кастымчинович хөдөлгөн алган. Он азыралында турар украинанын эйт-галыг кара-шокар хаваннары чыл келген сагында-ла колхозта көвүдө, уугу шымырак өстүр турар.

КОЛХОЗ ТУДУУ

Адыр-Бекжиг суурга чылдың-на калдыг-бир чаа уугу тууду нежежип турар дие хөөрмөчө эвес. Ам суурунч төвүндө чаа интернаттын тууду доостун турар. Ону июльдуң 25-тин

бетинде бүрүнү-биле тууду доозар деп сорулганы салган. Будук, шил, олимпиа, мада, мааза болгаш өскө-даа херекселдери бар.

«Совет Тыва» колхозтун баштаар чери школа-биле харылаан элзэн акжидикен. Бо чылын колхозтун күжү-биле ол интернатты тууду, школага столованы чаа халаска берген. Ам Азас сес чыл школазынын материалдыг хандырылганы четпэр.

ХОВУ ТУРЛАА ТЫПТЫП КЕЛГЕН

Мотоцикл муган анык эр суурунч кедээринче далаштыг халгы. Оңгө соода төргөйлг-даа, чааг-даа кижилер мууучуллар. Оларын кайнар бээр о?

Демги анык эр хөдүгөш кы-дымыга чөдө берген турда, оңгө-биле ужурашкымыс.

— Ой, агроном, бо калустаны көп көрдөн—деп, бирле кыс ынаар, хөд кыдымында аңдарган черден хөдүн чыгап, алгырды.

«Агроном». Ол сөстү мурунунда (барык-ла, ий чыл бургулар) Токуга кижжи дегелергейи-биле дич-навалы-даа, азып ачкыкпайы-лаа турган. Ам Току боду агрономна-лыг апарганы дык-ла өөрүчүт!

Эрткен чылын колхоз чүс ча ажи ыны-бүрү тарааларын, ногаа кул-тураларын тараан. Оларын иштинден арбай эи-не эки дүжүттү берген.

Демги агрономус Кол Агырбан-чыг чугааы бо-дур:

— Биске чер-тараа ажалын сайырадырып аргалары бар деп бодулар мен. Ону чыл бүрүнч дуржулгалары көргүзүп турар. Маана бир чикешчигеш кылдыр 1958 чылды сактып ол мен. Иччан алаар-бодус эки чыл болган, шөөнеде кылдыр тартып каанымыс бичи тарааыс шөрү үгөн чүткө.

Ам бо чылын арбайын 111, суу-ын 20, картофель болгаш өскө ногаа култураларын 13 ганы тарап олуртубус. Шөөнеде кылдыр кымыс соодазын 10 га, гороху 4 га, кызыл-тасты 4 га кылдыр тарылдымыс. Маана дүмө ам бечин күтүп соок дүжүп кезип турган, ыңчалла-жоо таралар-даа, ногаалар-даа ба-гай эвес үнүп турар-дыр. Чамдымыс соокка алып турар, ол-ла хөмүдү-чүр-дир...

Бир кол чүтүл болза хөдүгүн ажалдап кылдыр болуру. Бистин на-рылга шөлүстүп кур хөдүгү на-рыл шириткиг, шынары бирги сор-тун. Иңдыг болгонда хөдүгүнү чар-ган дорай-на илйиреп, чамалар ажалдап кылдыр чугула. Эрткен чылын чамдык черин ыңчар эки үлүдүртейи турганымыстан ногааларын дүжүдү ыныл-ла эки эвес болган. Ам колхозунда-ла ымыс хер-ге тарымын практикалал турар бис. Техника-биле хандырылганыс четпир. Тараа, ногаа ажалынын талла-был бистин ажалымыстын чамдык түнелдерин ыныл-дыр. Байдал ыныл-дыр турга-ла, республиканын кээдө ажал-агы талла-был тускай эр-текингилер, ыңалгы агрономнар биске кесибей турар. Оларын ду-лазы негеп турар бис. Көрсөс салар бе, тараалар черлерде ыныл бисте хову турааа тыштын келген: тараал-дан, мал болган ам ажалдыг кожа-жолу дээш ораалдык турарымыс-тын херечин бо-дур ийин.

«Хову турлаа тыштын келген»... Току агрономун ол чугаады са-гыш-сеткилдиг ханыктыгын бола-дырбастын аргажык-тур.

А. НУГУРАК

(Бистин тускай көрр.)

Он чылдың иштинде

Каа-Хем районун Бүрен хем-ниң эринде, бойдуе чурмал та-лазы-биле дыштанылгага эки таарымчалыг черде республиканын кыргынар болгаш инвалидтер ба-жыны туруп турар. Оңгө тургу-сунганындан бээр он чыл болган-ны демдегеп эрттирдик.

Бо эрткен үениң иштинде Бү-ренге республиканың ыны-бүрү буудунарында назылап кыраа-нындан хөдүрлөп, караа, сөөгү аараан кижилер дыштанып, ка-дыкшымын акжидип ап келген-ер. Мында энедиги тураларын аш-чөм, идик-хөп баа чуртталга баажынары-биле шынарлыг, чет-чир саныг хандырып келген. Ам суурда столова, эмнеге, клуб, магазин, дыштанылга өрөөн бол-гаш өскө-даа культура албан чер-лери бар. Анаа кыргынар бол-гаш инвалидтер чыгып кезип, со-лун чүдүдери чугаалажып, бе-седарын дыкнап, магазинден херекселди садып ап турарлар. Оларын кадыкшылыг чаагай чуртталгазы дөш партия болгаш чааа уугу сагыштын салып тур-ар. Ол дээш мында кижжи бүтүрү уугу өөрүшкүтүн илгерилеп тур-ар.

Бис кыргынарны болгаш ин-валидтерни чүткө өмөшп турар эвес, харын оларын аразында кадыкшымын акжидип кижилерге кымып шызар ажалдарын кыл-дырытын шөпөт турар бис. ыңалгы эштер Китов, Ноай, Дукор-оол, Толгар, Төгүс, Сары-лар Сергей болгаш оон-даа өскө-лер инвалидтер баажынын ыны-бүрү ажалдарына иденпейлиг кижилер турарлар. Адыр кыргы-нарны ажаап карактаарына бис-тин ажалчыларыныс эштер Ба-лаев, Чернова, Зорькина, Ташта-никова, Серебренникова олар ак-сеткилдиг чорун көргүсөнер.

Кыргынар болгаш инвалидтер ба-жыны 1952 чылда тургустунуп турда, Эриин райондан кырган Иргит Толгар чедип келген. Он бээр-ле ол кыргынын кадыкшы-мы чыл бүрү акжизен. Ону бисте «Чеден харыг партия» деп алап турар апарган. Иргит Толгар мында партия аге организаци-янын секретары болуп ажалдап турар. Ол кыргында баа болаа, от-тулар ынап хал белеткезирге, си-ген кезеринге кижжи келген. Чамдык коммунистер аш-чөм белеткезирге дузалалып турар.

Чонун чаагай чорун дээш бис-тин күрүенин уугу сагыш салып турарын Бүренде кыргынар бол-гаш инвалидтер баажыны көсүкү-биле херечилеп турар.

И. ДАВАА,

Бүренде кыргынар болгаш инвалидтер баажынын директору.

157 харлыг

Азербайжан Совет Социали-ст Республикасы Лерик району-нун Барзая суурунун чурттакчы-ыс хоочун колхозу Ширал Фир-залевны Суслимов ам 157 харлыг.

— Хүн бүрүдө хөй километр черге чоруп, калдыг-даа бергес-торулган, бүгү-ле уузы назымын-ны дургузунда күш-ажыла мааныш келген мен. Мал-даа ка-дарып, саз-даа өстүрүп, тараа-лаа тартып, ол бүгү ажалдары эки күсүсеп чордум. Бир эвес чер-кырыга мээ чоруп келген ба-зымырны хөмчөп көөр чүткө болаа, космонаутыгаштыр чер бөмбүрдөн каш-даа катап докта-нып каалкан боор мен—деп, эр-естиг кырган хөөрөп чугаалап ор-ган.

Ширал бодунун аммыралын, от-бүленин иштин, уругларын дугайы төгүп чугаалады. Оңгө уугу олур Рустам 96 хар-лымын чедир, эи биче уруу Ха-лиме 60 ажи харымынча чедир чурттал чоругулаан болган.

— Кижиниң аммыралы — ол дээрге олаг-дыр. Ону бодунуң ол-жү-биле, күш-ажылы-биле өмүр-бейи, эки камгалар херек—деп, кырган чугаалаан.

К. ХРОМОВ.

Баку.

Чаш уругнун адын шын адаар

Шаандагы Тывага феодаалыг бую-чурмуңун быжыккан турганы бидилтир. Ол үеде тыва уугу мөң-гуштар, ойнаар, ояндарлар, колзар дөш ышкан бөлүк сумуларга чары-гылаан турган. Ол суугулар агы бистин тыва улустун ат, фамилия-лары болуп артылаан. Шында кижжи тускай аттыг, фамилиялыг болуп турган.

Совет Армиянын хүрээлениге бистиг шериг кезээвисе он үш Ооржак, сес хире Монгуш фамилия-лыг оолдар турдуус. Өскө өнүктө-ривис бисти агы-агы надалар кылдыр биле бергенер. Чижээлээр-ге, белорустар, монгуштар, ооржа-ктар, молдаваннар дөш ышкан.

Иңдыг чижестер бо хүнерде шко-лалардан көстүр. Ичталла-даа агы үениң аттарынын тыптын турары—баштайгы фамилияларын тыптын келгеннен ыңалдыг болур.

Амгы үеде кандыг ат хөй пепте-реп турармы? Бо айтыртыг башкы-лар дүргөн харылаптар. Чүткө диез, бо үениң школа назылыг болгаш школа назыны четпөөн уругларынч аттары чалгыс-айлаанып турар. Чи-жээлээрге, мен 1961—1962 өөредил-ге чылдарында бирги классты баш-кылдым. Класыма алды Зоя, дөрт Саша, үш Алена турдулар. Ол Зо-ларны ылап ажалы берге. Чүткө дээрге, фамилиялары Монгуш-тур. Бо дээрге чүткө класстан чижек-тир, а школамыста ол аттар дык пепте-рээн.

Чоокта чаа «Тываның аныктыгы» солунга Красноярск крайың Ерма-ковск районуң Устү-Уста тыва школаың амдыралын парлаанып номчудум. Ол школада баа-ла бис-тин школада дег аттар пептер-дир. Орус аттар-биле алап болбас дивейл-дир мен. Уугу орус улаустун аттарын алыр дык эки. Ичтал-ла-даа чалгыс талала: Зоя, Зина, Саша, Мишалап турары көвүдөн-дир.

КЫМ БУРУУЛУГУ?

Партиянын кур күжү, илгелдиг дузалалчыны деп бидик атты бистин денинч көсөмолуусу маалырыг демисел, шылааргай күш-ажыл-биле шылаанын келген-даа, моон сөө-лар-даа шынаар. Бистин чуртга коммунисттиг иштинде тургузын-чык баа бир чугула байдалы—кээдө ажал-агы продукттарынын айбеш-шин тургузынча иденпейлиг кижиринче партия болза совет аныктарын кылгырган.

Ол кылгыртынын бистин «Өк» совхозта анык ажи-ишчилер бе-диг-биле медресе болбашкан, ажи-агыл-иш-түс-түс улактоттарында күженишканын-биле ажалдап тур-ларлар. Иччалга совет аныктар бугу ажалын чон ышкан чүткө эки ажалдарында алдыда, харын кул-туралг хөдөлгөп дыштаныр, коммуни-сттиг иштинде чуртталганын ботта-рып бүтү талла-биле кижилеп белеткээр эргелиг. Коммунисттиг мо-ралын бүтү шынарларын шийт-дир диез, чүткө политика эвес, а эстетиктиг болгаш физиктиг кижиз-дилелер баа эргекж чугула. Ол иңдыг кижизидилелер уран чүткө, күш-культура болгаш спортка мер-жежип өзериниң аргазы-биле чедип а-дынар алаар.

Иччалга бистин «Өк» совхозтун анык өскөндө шак ыңчар мөргө-ни чуртталгага, чалгышты мөргө-жиринге таарымчалыг байдалар чотуру-биле хандырышкан. Күрү-нчү оңгө хөдөлгөн чарылап турган, тулуп тургускан элзэн каш өрөкчүлөргө, дөтөм ажалдыг Кул-тура баажыны аныктарын дыштаны-лыгын, культурун өздүкелген. Оңгө оода болурун туржук, шагыны хөй кезинде халалч турар ийкисе, чүткө ийи-чаныг кезээлээр кижизидилелерге өлөжүп турар.

Бир эвес совхозта партия, проф-союз, ыңалгы комсомол организа-циялары Култура баажынын ажи-агыне кичээлге салып, оңгө штат-

Сут-Аксы суурда өмнөлөгө төртү-түнгөн уругларга ажилдерин азы сестраларын алап аттарын соора алап, чамдыкта уругларынч хер-челенинде бижиттинген азында өс-көөр-даа алап турар таварылгалар бар. Оңгө чижээне хөй уруглуг ада О. Сыдыкты айтыт. Өөредилге чы-агынын эгизинде ол бирги класка оглун чедирип келди.

— Огулдар ады кымыл, акым?—дидим.

— Та, аалга «Адей» дээр чүткө, чогум херечиленинде кандыг чүткө ынаан—дей-дир.

Шынап-ла, херечиленинде оолдун ады Алексей болду. Баа бир чижек. Мээң класымга кончү эки өөрөнч турган уругну нези «орус ат-биле алаар кижжи мен» дээш, херечилени-ге Волода деп алап алган болду. Ону Валя кылдыр өттирип алырын сүмө-лзөн мен.

О. ЧАН-ООЛ,
Сут-Хад чедип чыл школаында башкы.

Доозар чооншулаан

Чөөн-Хемчик районун Леняг агыг колхозунун Ондар Дамдын-Бичей улуттан туубу буудурагыныг аже-ноуун кижигинери садыгнан сорулганы чедикчиниг күсөдир дээш хөдөмшканын ажалдап тур-арлар.

Зөөнчүлэр 70 муң туубу бу-дур оналганын 53 муңун бу-дур белеткен алган, ам артка 17

Кезээде масса аразында

Өвүр районун «Торгалыг» колхозунун төвү Чаа-Суурда ма-гизин эргелекчи М. Кошкар-оолга ай. кварал, чыл плавы күтүспейи барган таварылга ка-жан-даа турбаан. Ам магазинче Чалзаты, Хоолу, Ирибей болгаш өскө-даа черлерде малчынар уугу илгелдиг кез, херекелзени

мун туубуну чоокку хүнерде доо-зари-биле хайнышканын ажал-дап турар.

Ондар бөзөй-оол хүнде 600 туубу буудур дөтөөн норманы доктаамал ажып күтүспейи, мурунчү бууду турар. Ол ышкан Монгуш Көк-Хуна ирей аныктардан туудак чөк, ша-дыкшыны ажалдап турар.

Х. КУУЛАР.

барааннарын саткылап ап турар-лар.

Кыргында үзүндө хөй кыр-гыр пункттарга, хову турла-ларынга, механизастаттыган хөйжү бригадаларга салгынын бо-ла көрүп болур. Ол чораш чугу-ла херекелзени барааннарын чоңга чедирип турар.

А. АМЫРБИТ.

Четпестерни чайладыр

(Бижикчилерниң чаааларындан)

Колхозчу араттарын болгаш сов-хозтар ажалчыларыныг культу-руг амдырал-чуртталганын ажи-дирерин болгаш суурларын арыг-шевер чаагайжылганын дуга-йында СЭКП обкомунун У-ий пле-нумун доктаалы амдыралга боттадырары — бүтү-ле ажи-агыл, район, колхоз, совхоз удуру-гарын хөдүлүгү

Делегейниң Ленинчи шаңналын президент Кваме Нкрумага тывысканы

АКРА. (СЭТА). «Уластар аразына тайбыны быжылаар дээш» делегейниң Ленинчи шаңналын амгы Африканың шыларангай политиктиг аймакчызы, Гана Республиканың президентизи доктор Кваме Нкрумага тывысканын байырлаа күрүнө орудууш хулаас алышкындар залыга июль 2-де болган.

«Уластар аразына тайбыны быжылаар дээш» делегейниң Ленинчи шаңналын доктор Кваме Нкрумага тыпсыры-биле холбаштырган байырлаагы хулаасы Гананың информация болгаш радио дамчылыга ми-

нистри Тива Адамафис амыткан. Делегейниң Ленинчи шаңналарын таллаш-биле комитеттин даргазы Д. В. Скобелцын «Уластар аразына тайбыны быжылаар дээш» делегейниң Ленинчи шаңналын Лауреадын дипломун болгаш медалын бугу залга динитиг адыш чаксап турда Кваме Нкрумага тывыскан болгаш түвө чугаалаан.

Доктор Кваме Нкрума харым кылдыр түвө чугаалаан.

Демократтыг күштернин тиилелгеzi

РАБАТ. (СЭТА). Алжирниң ажалчы чоннары болгаш уласту-биле эл-сеткил каттыштырылганын делегей профивиле комитетинин 4-ку сессиязы улау кудурушкунун болгаш энтузизмниң байдалы-биле Касабланкада хагынган. Беш дини-терин 31 профивиле организацияларын таллаары, он-он миллион ажалчы чоннары таллаары, боттарының ажал-чорудулганын база Алжирниң ажалчы чоннарыга болгаш уластуна мораль болгаш ма-териалдыг дууламчыны көргүзөр та-лазы-биле комитеттин ажал-чору-дугалыгын түннелдери унаарын, а ол ышкаш делегейниң пролетаржы

эл-сеткил каттыштырылганын бы-жылаар таллаш-биле чаа сорул-дарын айткан.

Сессиянын киржикчилери эл-сет-кил каттыштырылганын делегей профивиле комитетинин делегейниң бугу ажалчы чоннарыга болгаш профивилелеринге кыйгырыны, а ол ышкаш алжир ажалчы чонна-рың бугу-ини эвилелинге болгаш Алжирниң бугу ажал-иниелеринге чорудар байырдыг чаганын хулаас алган. Ол документтериниң бир-синде чугаалап турары болза, бугу делегей ажалчы чоннарының проле-таржы эл-сеткил каттыштырылганын алжир уластуң тиилелгезинге хире

чергеzi-биле улау дуулаан. Соци-алист чурттардын профивиле ор-ганизациялары Алжирге дуулаар керекке онза салышкынын кир-ген дээрин кыйгырыда чугаалап турар.

Бо дээр, колонизалист терги-дешкинин аалада ам-лаа турбу-шан болгаш боттарының хостал-ганы дээш уластарың демиселге зажок улус сазарың чедирип кел-ген болгаш чедирер-лаа ужурау баш-тайгы тиилелге болур. Бо тиилелге болза бугу делегейде демократтыг болгаш депшилдиг күштериниң база чедирешкени болур дээрин кый-гырыда демелген турар.

ТЫВА МАСТЕРЛЕР КЫЛГАН

Республиканың Алдан-Маалыр-лар аттыг чурт-шынчал му-зейинде сөөлү үдө тыва ма-стерлериниң даштан болгаш мян-тан кылган чаа ажалдары не-мешкен.

Мастер Салчак Тойбу-Хаа хура-ганын некирге эмирин ора тыва херэженин хевир-дүрүзүн кылган. Ол ажал утказы болгаш национал хевириниң таллаш-биле чедирешкени кылдыган. Ол ышкаш, тевелин хевирин черле тывыгыр чазан. Улау-Хем рай-онунун Ак-Туру чурттуг мастер Монгуш Черон будук, каранаш салыр херексели делегейге са-лыры-биле дуулаан. Оларны кырган мастер бора болгаш ак чонар-лаштаран шевирин чаап кылган. Черон мян-биле яны-буру хевир-дүрүзүниң чазары-га база-ла улау сонургалыг. Ончаштан кылган чүүлдер—согаш, бала, деспи, тос аяк «Сто-лар кылдылар» деп темага дел-еттинген. Эске бир мастер — «Барлык» совхозта Хертек Мон-галын тарбаганнар анип чорур аңчыны, революция мурунда Тывага тараа ажаап ап турар ар-ганы уран чечени-биле көргүзүп турар ажалдарын музейге кыр-ген.

Улаас музейниң ажалдыкылар-ды делегейге кирген чамдык чүүлдерин ап алгаш Бай-Тайга, Барыны-Хемчик, Чоон-Хемчик районнарыга делген көргүзүр. Анча бистин тыва мастерлери-нистин кылган ажалдары база-ла кыржир.

Т. СКАНОВА,
музейниң фонд эргелекчиси.

КОМСОМОЛЧУЛАР ВЬ КИРЖИЛГЕЗИ-БИЛЕ

Хайыраканның чеди чыл шко-лазының септелгезинде кодуу-ду коомсолчулар амылган тур-дар. Печка кылкычы К. Беган, Т. Дюндүбай олар шалыкын ажалдап, эрги печкаларын бу-рун септөө болгаш 5 чаа печ-каны кылдып дооскан. Шалалар-ны, экистерин, сонгаларын азе кылдып септөөнү бээзичи Лоп-сан-Комбу шудуру ажалдаан.

Комсомолчулар Т. Очка, Т. Куске тус-тус оонашкан ажа-лынын норманын үргүзүп долур болгаш ажал күсөтүп турар. Шааза чанында 550 кубометр от-тулар мян дүжүртүнгөн. Ам шко-лазы доулаар, булура ажал артаган.

О. ЯКОВ,
Улау-Хем районунун «Улау-Хаа» совхозу.

Чолаачылар маргылдаазы

Дыштанар хүнде Кызылга чо-лаачы спортчуларын маргылда-зы болган. Маргылдаанын чур-мун бугулар чолаачы бугуру хо-райнын кудумчуларына кудум-чу шимчээшкенин чурмун са-гырынын таллаш-биле 4,5 км че-рини эртер турган. Маргылдаа яны-буру маргаларын 34 аар, чик машиналары киришкен.

Чолаачы бугуру маршрут саа-зында делегейтинген черлерин язаарыла эртер ужурау, бир эвес ону хажыр болза ол чолаачыга шимчел санын немээр. Бир ду-гаарында № 2 чук АТК-зынын 5 яжи составтыг командазы унуккен. Ончаш дыйр паса-жирлер АТК-зынын, республика-нын Балык камгалал министр-ствунун эмгекте албанын кат-тышкан гаражынын командазы болгаш өскөдөр-даа чорупкан.

Финишке бир дуугарында пас-сажирлер АТК-зынын «Волга» марканын машиназы мурап кел-ген. Ол машина дистанцияны 6 минута 50 секундта эртен. Ке-рунчүлерин хий кезин транс-портчулар бирги черин алган-дыр дийип, бадтыкп турганнар. Илгид чүе кайда боор, судулар коллегиязы түннелди удууруп кээрге, пасажирлер АТК-зынын командазы дистанцияны 51 ми-нута 5 секундта эртен, ынал-да-лаа олар кудумчу чурмун са-гырынын таллаш-биле хажы-

дышкынынын хийну кылгаш, 91 шимчел санын алган, чүге-үш дуугар черин алган.

Бирги черин республиканын Балык камгалал министрствунун каттышкан гаражынын командазы алган. Ол командага чолаачылар Геннадий Павин, Георгий Андреев, Александр Бара-ченко, Юрий Гавриченко болган Александр Никитин олар кириш-кен. Тилекчи командага шимчир кубокту болгаш бирги черинги дипломун тывыскан. Команда та-лазы-биле ийги черин «Сель-хозтехника» автобазынын ко-мандазы алган.

Хууда бирги чер дээш чидиг демиселге дээр көргүзүп ий-ги класстын чолаачыны Леонид Ильичев («Сельхозтехника») че-лип алган. Ол 4,5 км дистанция-ны 13 минута 40 секундта эр-тен. Илгичеа хуудул би-жикти болгаш эртенги шаңнал-ды тывыскан.

Чурукта: республиканын Ба-дык камгалал министрствунун каттышкан гаражынын коман-дазынын капитаны Геннадий Па-винге кубокту болгаш дипломун тыпсыр турары.

Н. ШЕРСТНЕВ,
Фото Г. Сиротиники.

ТӨРЭЭН ХҮНҮНДЕ РЕКОРД

ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). Аар атлетикага делегей рекордсмен-лериниң өг-бүдөзи улам-на интер-националчылар чыдар. Оларны аразында ортумак деңизиниң шта-нгиз, фин атлет Яакко Кайлаар-ни база кирген. Ол, июнунуң 1-ниң хүнүндө 21 хар харлаан бол-гаш ол хүн штанганы ийн хол-

биле алган дараан кодурун ун-дирерине 143,5 кг-ын көргүскөн делегей рекордун тургускан. Бо түннел болза бистин штангачысы Рудольф Плякфельдерин тургус-каны делегей рекордунан 1,5 кг бедик көргүзүп болур. Кайлаарни үш хевирге 425 кг-ын кодурун.

Улам ыравышаан

НЬЮ-ПОРК. (СЭТА). Олимпий оюнуларын ийн дыйыр чемпи-ону Эл Ортер (АКШ) делегейин чаа рекордун тургускан. Ортер Чикаго хоорайга АКШ-тың бо-лгаш Польшаның чик атлеттери-

ниң маргылдааныга киришкен, дисканы 62 метр 44 см ырадыр октаан. Бо көргүзүп болза чоокта чаа Ленинградка совет спортчу Владимир Трусеневтиң тургускан рекордунан 80 см бедик болган.

БАЗА БИР РЕКОРД

НЬЮ-ПОРК. (СЭТА). 400 метр-ге дөрт язы арга-биле эштинге делегей рекордун Калифорния чурттуг Гед Стиклз тургускан. Онч рекорду 4 минута 55,6 се-кундага дең турган. Ону ГФР-ниң спортчуу Герхард Хетц 60

чылдың май айда Москвага мар-гылдаага экижиктен (4 минута 53,8 секунда). Чикагога болган маргылдаага америк спортчу 400 метрин дөрт арга-биле 4 минута 51,4 секунда-да эртен чаа рекорду каттап тургускан.

Спорттун национал хевирлеринге маргылдаалар

Июль 6, 7, 8-тиң хүннүнде бистин республиканың найыс-малына РСФСР-нин национал областарынын, крайларынын бо-лгаш АССР-лериниң спортчулары-нын спорттун национал хевирле-ринге маргылдааы болур. Анча Бурятиянын Агинск, Усть-Ор-днск национал округтарынын, Хакасия автономнот областын, Якут, Бурят, Тыва АССР-лерини командалары кыржир. Бистин аалчыларыны Кызылга кээп өгөлгөн.

Июль 6-да.
Эртенгиң 11 шанта спортчу байырлаагы ажалдыкыны.

12 шактан эгелеп шой ко-дуренин, ча согуш аларынын маргылдааы.
3 шанта Бурят хуш. (Улау улус болгаш оолдар хуше).
Июль 7-де.
Эртенгиң 10 шанта шой ко-дурени, ча согуш адары.
4 шанта Тыва хуш. (Декан айлы-биле).
Июль 8-те.
Эртенгиң 10 шанта шой ко-дурени.
1 шанта Тыва хуш. (Декан айлы-биле эвес).
Некжизиниң 7 шанта маргыл-дааның байырлыг хаашкыны.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ОЛ.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ КИНОЭКРАНАРЫНДА

В ночь на тринадцатое
ОН УШКУ ДҮНЕДЕ
деп кинону көртүр.

Чоон-Хемчик районун Чадана хоорайнын Крестьянская кудумчу-зунуң 28 бажында чурттап турар Күскелдей Ховалыг Шамшова ола-ла хоорайны Совет Тываның 10 чи-

лы кудумчузунуң № 23 бажында чурттап турар Чылбак Алексей Со-номовичтен чарлыр дугайында хе-рек кодуруп турар. Ук херекти Чоон-Хемчик районунуң улус судуна кээр.

Носака—база катап парламентинин депутады

ТОКИО. (СЭТА). Япониянын коммунист партиязынын Топ Коми-тетинин даргазы Сандо Носака июль 2-ниң хүнүндө ону Токионун сонгул-да округундан парламентиниң дээш палатында депутат кылдыр сон-ганынга, хамаарыштыр бодунуң ме-дегелени кылган.

Япониянын коммунист партия-зы ажалчы чоннарың амыралы-нын деңизин белидер дээш, Япо-ниянын тайбын конституциянын эс-кертир дээр реакциянын планнары-га улау, Японияны дайында кириш-тиренин болгу дег таварылаа-рынга улау шимчиринге демисел чорудар болгаш ажалчы чоннарың демократтыг эргелерин камгалаар, бугу делегейге тайбын болгаш ай-мыл чок чорутуу быжылаар дээш ажалдаар аптар деп ол медегелде чугаалап турар.

ДЕ МОУРА АНДРАДЕ— БРАЗИЛИЯНЫҢ ЧАА ПРЕМЬЕР- МИНИСТРИ

ДИО-ДЕ-ЖАНЕЙРО. (СЭТА). Июль 3-те национал конгрессе Бразили-яның премьер-министринин албан-дуулаанын Ауро де Моура Андра-деки кандидатуразын 222 баы-лашкын-биле чуулуг деп саваан. 51 киж улау бадылаан.

Каяа-даа хамаарышпас шиитпир

НЬЮ-ПОРК. (СЭТА). Бангкок-тан медеэни бугулар амырга, АКШ-тың элчин чери Вашингтонун шимти-рин бугулар америк далай чадаг ше-рининиң Таиландтан үндүрүп турар бир муң солдаттарын «катап делдир октап болур» деп медегелен.

Июль 2-де Бангкокка чедип кел-ген америк чедиги флоттун коман-дыкчысы, вице-адмирал Уильям Шом корреспондентилерге мынча деп ха-рылаан: далай чадаг шериниң от-радтары «анза-ла бөлүгелеп тур-ар улус-тыр ийин».

Май айда Лаостун кымыгаарыч-ке октаан далай чадаг шериниң чар-тык кезин Таиландка артап турар.

Сунарнонун медеглели

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Индонезия-нын бугу уластары Барыны Ириан-ны хосташ дээш демиселге кирген, ытчангаш Барыны Ириан чаа дый-дып бетинде хостаттыган турар деп, президент Сукарно полициянын хүнүн демелген тургаш чугаалаан.

Индонезия империализмге болгаш колонизализмге улау демиселди киж-ини киж дараалар чорук чок киж-

тилелди тургузар дээш чорудуп тур-ар деп Сукарно чугаалаан.

Индонезияның чазанын баштыны болгаш президентини Барыны Ириан айтырыны шимтирээрини голланд-ды-индонези чугаалажышкынынары эгелээр бе, азы эгелес бе деп чү-өөгө хамаарыла чокка Барыны Ириан хосташ дугайында дуулаалы кууседиринге бугу чурт белеп турар ужурау деп чугаалаан.

Алжирниң тиилелгезинге алдар кылды

ТУНИС. (СЭТА). Тунистин найыс-малынын чуртаткыларынын ал-жир уластуң тиилелгезинге алдар болурун массалык митингиз мида болган. Алжир Республиканың түр чазанын удурутчулары, президент Бургиба, тунис чазактын кеңеши-нери болгаш дипломаттыг корпустун таллашкычлары митингизе киришкен.

Алжир Республиканын түр чазанын даргазы Бен Юсеф Бен Хедда митингизе түвө чугаалаан. Алжир Республиканын түр чазанын мурунундан Бен Юсеф Бен Хедда олу-рушканына байыр чедирип, тунис уластуң көргүскөн дууламчыны болгаш диктикезин алжир улус ка-жап-даа утпас деп ол айткан. Ал-

жир Республиканын түр чазанын ат салганы зыян дугуружугуларын-га ажалгы кылдыр бугу алжир улус санын берген деп чүвени са-нал алышкынын түннелдери кыр-гүскөн дээрин Бен Хедда демел-гелен.

Болуун чугаазынын түннелдиге Бен Хедда Алжир Республиканын түр чазаны июль 3-те бодунуң төрөөн чуртунче эеп чорутар деп дынат-кан.

Бен Хедда түвө чугаалаан соода президент Бургиба Алжир Республи-канын түр чазаныга болгаш алжир улуска байыр чедирип, түвө чугаа-лаан.

Эки-турачыларны үдээни

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Барыны Ириан голланди колонизаторлар-дан хосташ дээш демиселге эки-ту-ра-биле кыржир күзелди илереткен сингапур чурттуг хамаатыларын фронтунге үдөөн деп Ангара агенти-леди дынаткан.

Тускай шерини белектээр тала-зы-биле индонези органның даргазы полковник Джавартоно ол үдөөш-киге түвө чугаалаан, антиколониал-ды шынчы демиселге дуулаш дээш ин-донези уластуң мурунундан эки-ту-рачыларга байыр чедирген.

АКШ-тың президентизиниң дужаалы

НЬЮ-ПОРК. (СЭТА). Бо чылдын майда Таиландка чоруткан. 1000 далай чадаг шериглер боттарынын судуларыныче эеп келирин прези-дент Кеннеди дуулаган дээрди АКШ-тың камгалал министрствуу чарлаан.

Таиландтан америк далай чадаг шериглерин моон сонгаар үндүрер

дугайында дужаалы ол районда «иниңи байдалдан» хамаарыштыр сөөлдүредир берген туруп болур ма-гат чок деп камгалал министрство-зу медегелен.

Бо чылдын майда Каттышкан Штаттар нитизи-биле 4000 солдат-тары болгаш далай чадаг шеригле-рини Таиландка чоруткан турган.

АЖЫЛ СОКСАДЫЫШКЫНЫ

РИМ. (СЭТА). Июль 2-де Бари мо-жунуң (Муруну Италия) кээзэ ажал-агыш пролетариадын ажал соксадышкынынга 100 муң келе-читтер киришкен. Келечиттерини ма-

териалдыг байдалын экижидерин кө-рүп турар чаа коллективтиг күш-ажыл дугуружугазын чарарын ажал соксатканнар негеп турар.

Төрөөн чериниң делгемнеринде. Суг кылдым.

Фотохуд Г. Сиротиники.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ АДРЕЗ: Кызыл, Шетинкав-Кравченко кудумчузу бажы № 3. ТЕЛЕФОНАНЫ: редакторуну 24-63, редакторун орадакчыны 35-24, пропаганда калдыны 23-54, харыскалыг секретарыны болгаш харыскалыг делжирини 23-35, кээзэ ажал-агыш калдыны 25-38, партияж амырал болгаш культура амырал калдыны 37-13, иштин информация калдыны 20-60, чага болгаш совет тургузуг калдыны 21-27, уадыр болгаш транспорт калдыны 22-64, бухгалтерияны 31-75, корректорларын 21-47, Солун келбей барганда 32-75 телефоноч холгаар.